

Sammanfattning

Perioden 1990–1999 har inneburit stora förändringar för befolkningens försörjning. Inom socialförsäkringsområdet genomfördes neddragningar som till stor del drabbade barnfamiljerna. Trots att reallönerna i genomsnitt har ökat under 1990-talet har inte alla fått ta del av detta eftersom arbetslösheten ökade och sysselsättningen minskade. Det långvariga socialbidragsberoendet har ökat samtidigt som kraven skärpts för att få bidraget.

Barn med ensamstående föräldrar förlorade mest

Perioden 1991 till 1996 innebar minskade inkomster för samtliga grupper av barn och deras familjer. De största minskningarna ser vi hos ensamstående föräldrar och därmed drabbas också deras barn. Det gäller också barn i flerbarnsfamiljer, dvs. barn i familjer med ensamförsörjare eller familjer med tung försörjningsbörda.

Under perioden 1996 till 1999 har alla barngrupper i genomsnitt fått ökade disponibla inkomster men det betyder inte att alla grupper är tillbaka till 1991 års inkomstnivå. Den största återhämtningen gäller främst barn i flerbarnsfamiljer. Barn med ensamstående föräldrar har fortfarande 5 procent lägre inkomster 1999 än motsvarande grupp hade 1991.

Bäst ställt i småbarnens familjer

Under perioden 1996 till 1999 har den disponibla inkomsten i snitt ökat med drygt 12 procent för de yngsta barnen och deras familjer. 0–5-åringar är därmed den barngrupp som 1999 lever i familjer med den högsta genomsnittliga disponibla inkomsten. Tidigare har vi i våra mätningar uppmätt de genomsnittligt högsta inkomsterna för de äldre barnen.

Vart 8:e barn fattigt

År 1996 levde vart 8:e barn i familj med inkomst under socialbidragsnormen. Det var också året då de lägsta disponibla inkomsterna uppmättes för barnen och deras familjer. Bland barn med ensamstående förälder var det vart 5:e barn som levde i familj med inkomst under socialbidragsnormen.

Den ekonomiska levnadsstandarden var genomsnittligt högre 1999 än 1996 både för barn med sammanboende och för barn med ensamstående föräldrar. Av samtliga barn var 8 procent fattiga år 1999. Men trots det hade fortfarande 12 procent eller vart 8:e av de ensamståendes barn år 1999 en inkomststandard under socialbidragsnormen.

Större klyftor bland småbarnsfamiljerna

Inkomstspridningen har ökat bland småbarnsfamiljerna. Trots att det är bland de yngsta som inkomsten stigit mest så är det i den gruppen den största andelen barn med låga inkomster återfanns 1999. Närmare 12 procent av 0–5-åringarna levde då i familjer med inkomster under socialbidragsnivån.

Fler lever med ekonomiska svårigheter

Andelen barn i familjer som saknar kontantmarginal har ökat under perioden 1990/91–1999/00, dvs. familjen saknade möjlighet att inom en vecka skaffa fram 14 000 kronor¹. Bland samtliga barn 1990/91 var det 15 procent som levde i familjer som saknade kontantmarginal, motsvarande andel 1999/00 var 21 procent. Bland barn med ensamstående föräldrar saknade hela 42 procent kontantmarginal 1999/00.

Mot slutet av 1990-talet var det omkring hälften av barnen med ensamstående föräldrar som under en 12-månadersperiod levt i en familj där man haft svårigheter att klara utgifter för mat, hyra, räkningar m.m.

Bättre med åren?

Äldre föräldrar innebär vanligtvis högre inkomster. Men den förväntade ekonomiska standarden kan bli sämre eller skjutas upp när syskon tillkommer eller föräldrar separerar. Det är många faktorer, både yttre och inre, som påverkar familjens ekonomi och hur den utvecklas under barndomens lopp. Negativa ekonomiska effekter av förändringar i familjesammansättningen kan förstärkas om de inträffar under en period då de allmänna försörjningsvillkoren är sämre.

För barn som gick från att bo med sammanboende föräldrar och utan några syskon till att 3 eller 4 år senare bo med ensamstående förälder och med minst ett syskon minskade den disponibla inkomsten i snitt med ca 40 procent.

Fattig år efter år

Vi har sett att under 1996 var det i snitt vart 8:e barn som var fattigt enligt ett av de fattigdomsdefinitioner vi använder här. Men är det samma barn som är fattiga år efter år? Med olika sätt att mäta visar det sig att under 1990-talet var det närmare 11 procent som levde i en familj med inkomster under socialbidragsnormen under minst 3 år. Andelen barn i familjer som mottagit socialbidrag var ungefär densamma. Tolv procent har levt i en familj som tagit emot socialbidrag under minst 3 år.

Många barn saknar sparad slant

När de ekonomiska möjligheterna finns försöker många föräldrar och mor- och farföräldrar att spara till sina barn och barnbarn. Sparandet är kanske tänkt att vara en grundplåt vid eftergymnasiala studier eller till en bostad. Men långt ifrån alla har råd. Minst hälften av barnen saknade helt eller hade små besparingar 1999 enligt kontrolluppgifter från banker, kreditinstitut m.m. Medianen, värdet i mitten, var drygt 2 000 kronor för barn 0–17 år och det var drygt 40 procent av barnen som helt saknade besparingar.

¹ År 1996–2000: 14 000 kronor. Dessförinnan motsvarande lägre belopp. Se not sid 20.